

PIXIDE DIN PATRIMONIUL FARMACIEI „REMEDIO” 58 DIN ORADEA

Carmen GÎRDAN,
Alexandru POP*

PYXIDES FROM THE PATRIMONY OF THE “REMEDIO” 58 PHARMACY FROM ORADEA

Abstract

This study presents 13 pyxides (wooden cylindrical vessels) remained in heritage of Pharmacy Remedio 58 from Oradea, successor of Pharmacy “Pomegranate”, a Monastic Order Misericordian, opened in 1770. In the 1949 inventory, Pharmacy “Pomegranate” had more than 150 pyxides.

It explains how, for aesthetic reasons, medicinal fluid consistency could be kept inside those pyxides.

Key words: pharmacy, patrimony / heritage, pyxides / wooden box, ancient, drug.

Dacă acceptăm că identitatea unei farmacii este dată de patru elemente caracteristice – denumirea, amplasamentul, dotările și personalul farmaciei – „noua” farmacie Remedio¹ are de fapt o istorie și, putem spune, chiar cea mai veche istorie dintre cele peste 100 de farmacii publice care funcționează în prezent în Municipiul Oradea.

În cazul nostru, amplasamentul și clădirea Farmaciei Remedio 58 au rămas aceleași din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, mai exact de la darea în folosință în anul 1770 a Farmaciei „Rodia” („AD POMUM GRANATI”) aparținând Ordinului Călugărilor Mizericordieni².

Dintre dotările farmaciei – mobilier, vase farmaceutice, instrumente și aparate, cărți de specialitate, documente diverse – deși multe s-au schimbat și s-au risipit în timp, unele mai stau măturie, fie și parțială, a unei vechimi notabile.

Din vastul capitol al dotărilor unei farmacii cu tradiție, lucrarea de față vizează un domeniu relativ limitat și anume vasele de farmacie, cu focalizare exclusivă asupra vaselor de lemn, mai exact asupra unui număr de 13 pixide (Foto1) aflate în prezent în patrimoniul actualei farmacii, purtând inscripțiile:

1. OL(EUM) EUCALYPTI : Ulei de eucalipt
2. OL(EUM) SINAPIS : Ulei din semințe de muștar
3. PULV(IS) ALUMIN(IN) PLUM(OSUM) : Pulbere de Alaun
4. PULV(IS) BOLL(US) ARM(ENA) : Pulbere de argilă roșie
5. PULV(IS) CANCROR(UM) LAP(IDES) : Pulbere din „ochi de rac” (pietricele rotunde

¹ Societatea Comercială Sanifarm S.A. – Farmacia Nr. 58, sub brandul Remedio, Oradea, Strada Republicii, Nr. 33.

² Din datele mai recente – Budaházy István: „Contribuții la istoria farmaciei orădene”, Ed. Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2007, pag. 49 – ar rezulta că „Farmacia Rodia a fost pusă în funcțiune în anul 1770 sau 1771”.

Foto 1 Detaliu din oficina Farmaciei Remedio 58: polițe cu pixide din vechea Farmacie „Rodia”. În centru un frumos ceas muzical, antic de perete.

Foto 2 Pixidă având inscripționat cu litere lapidare: OL : SINAPIS (ulei din semințe de muștar). Dimensiuni: înălțime: 11cm, diametru: 5,8cm.

de calcar)

6. PULV(IS) CRETAE COLLON : Pulbere de cretă (din Köln?)

7. PULV(IS) DENTIFRIC(CUS) NIG(E) R : Pulbere neagră pentru dinți (conținea cărbune pisat)

8. PULV(IS) FUMAL(IS) ORD(INARIUS) : Pulbere de afumat obișnuită

9. PULV(IS) RHEI CHIN(AE) : Pulbere din rădăcină de revent (rubarbă) de China

10. SEM(EN) CANNAB(IS) : Semințe de cânepă

11. SEM(EN) HYOSCIAM(I) :

Semințe de măselariță

12. SEM(EN) SANTON(ICI) : Semințe din specii de pelin (Artemisia) cu proprietăți vermifuge

13. TRAGACANTHA : Tragacant (Traganta) – rășină (gumă) din specii de Astragalus (planta asiatică) folosită ca liant pentru pilule, tablete, dulciuri.

Pixida este un vas cilindric din lemn cu capac din același material, folosită în vechile farmacii pentru păstrarea temporară, în cantități mici, a unor remedii sau substanțe solide cum ar fi: părți uscate din plante (semințe, flori, frunze, rădăcini, scoarțe, etc.) materii minerale sub formă de pulberi sau granule.

Denumirea de pixidă provine din grecescul pixis, pixidos sau pixos [Πυξίς, Πυξίδα, Πυξός] semnificând chiar cutie din lemn (de merișor sau scoruș), folosită încă din antichitate pentru păstrarea diferitelor remedii. De regulă, era confecționată dintrun lemn dens, dur și omogen (de exemplu sorb) apt pentru a putea fi strunjit corespunzător.

Cu timpul, esențele de lemn au fost diversificate, utilizându-se pomi fructiferi (cireș, dud, nuc, păr) ori arbori precum arțar, carpen, plop, tei, stejar sau ulm. Stabilirea exactă a esenței lemnoase este destul de dificilă, la fel și locul de origine al pixidei,

pentru vechime luându-se în considerare gradul de uscare al pixidei (gradul de umiditate) și eventuale aspecte exterioare de finisaj și inscripționare.

Pixidele erau expuse în oficina farmaciei, pe rafturi, la îndemâna farmacistului, separat de vasele de ceramică (faianță, porțelan).

Prezența în diverse colecții de vase de farmacie a unor pixide având inscripționate produse medicamentoase din grupa „olea” - „oleum” (uleiuri) - OL. EUCALYPTI și OL. SINAPIS în cazul nostru – trezește pentru un privitor neinițiat o nedumerire oarecum legitimă, întrucât este improprie depozitarea sau conservarea unor lichide în astfel de vase.

O piesă din setul de 13 pixide moștenite de Farmacia „REMEDIO” 58 de la vechea Farmacie „RODIA” lămurește pe deplin o astfel de nedumerire întrucât –surpriză – pixida purtând inscripția OL: SINAPIS: (Foto 2) conține de fapt o sticlucă cu dop de plută cu acest produs (Foto 3). Sticlucă poartă eticheta originală având imprimat:

IRGALMASREND győgyosztára

A GRÁNÁT ALMÁHOZ Nagyváradon³

[Farmacia ORDINULUI MIZERICORDIAN „(LA) RODIA” din Oradea]

și scris de mână cu cerneală verde: **OL. sinapis.**

³ Înainte de Primul Război Mondial, în Oradea, care aparținea de Austro-Ungaria, limba oficială era maghiara.

Ce motiv ar fi putut conduce la amplasarea sticlulelor cu produse lichide în interiorul pixidelor?

Răspunsul cel mai plauzibil ar fi estetica amenajării oficinei vechilor farmacii, estetică formată și menținută într-o tradiție notabilă.

Valoarea estetică a unui vas farmaceutic de serie, de obicei, este relativ modestă, mai ales dacă nu posedă un cartuş ornamentat (cum este cazul pixidei). Cu totul alta este situația unui set de vase frumos așezate pe rafturile unei vechi farmacii, când efectul estetic este mărit, impresionând în plus clientul ce intră în oficiină.

Practica introducerii unor sticlule cu lichide în interiorul unor pixide este confirmată și în alte cazuri (Foto 4).

Desigur, aceste 13 pixide constituie un „rest” dintr-un patrimoniu mult mai bogat. Într-adevăr, un Inventar al farmaciei „RODIA” încheiat la data de 20 mai 1949⁴, predător farm. Urszinyi Zoltán și primitor farm. Paul Cristescu, consemnează la capitolul *Vase, Borcane, Sticle farmaceutice în Oficină*, pozițiile 1-3, următoarele:

1. 35 buc. Borcane farmac. cilindrice din lemn cu capac lemn 12 x 5 cm volum cca 200 gr cmc etichetă vopsită
2. 55 buc. Borcane farmac. cilindrice din lemn cu capac lemn 14 x 6 cm a 300 gr etichetă vopsită
3. 66 buc. Borcane farmac. cilindrice albe din lemn cu capac diam. 7/15 vol. 350 cmc etichetă vopsită.

Față de mențiunea „etichetă vopsită” la toate pixidele⁵ ne exprimăm o anumită rețineră în sensul că „eticheta vopsită” ar fi de fapt denumirea mateiei medica imprimată pe pixidă cu vopsea neagră, litere (caractere) „LAPIDAR”, fără cartuş.

Cele 13 pixide întăresc această rețineră întrucât ele se înscriu în maniera de fabricație și inscripționare de la cumpăna secolelor XIX – XX. În plus, măsurătorile executate de noi confirmă cu destulă acuratețe cele trei poziții din Inventarul din 1949 în sensul dimensiunilor, dar mai ales al volumelor de 200 cc, 300 cc, respectiv 350 cc, după cum urmează:

Poziția în lista celor 13 pixide	Inscripția	Dimensiuni medii (cm)				Capacitate (cc)	Poziția din Inventarul din 1949 ptr. Îcadrare, respectiv capacitate (cc)
		Exterioare		Interioare			
		Înăl.	Diam.	Înăl.	Diam.		
1 2 7 11 13	OL: EUCALYPTI: OL: SINAPIS: PULV: DENTIFRIC: NIGR. SEM: HYOSCIAM: TRAGACANTHA	11,0	5,8	10,0	5,0	200	1 (200 cc)

Foto 3 Sticlulă cu dop de plută, conținută în pixidă. Eticheta este inscripționată manual, cu cerneală verde: OL. sinapis.

Foto 4 Pixide din colecția de vase de farmacie A.P. De remarcat în rândul de jos, pixida din mijloc: OLEUM CARYOPHYLLORUM, care, desigur a conținut cândva o sticlulă cu ulei de cuișoare.

⁴ Inventarul conține 10 pagini scrise la mașina de scris și cuprinde 7 capitole.

⁵ În loc de pixide, termen consacrat, Inventarul consemnează „borcane farmac. Cilindrice din lemn cu capac lemn”, fapt ce denotă pierderea unui termen desemnând un obiect odinioară utilizat frecvent. În anul 1988, cunoscutul farmacist orădean Masznyi Géza (1920 – 1990) vorbind despre vasele cilindrice din lemn din vechile farmacii, le numea „pixuri”.

4	PULV: BOL: ARM:	13,2	6,9	11,5	5,8	300	2 (300 cc)
3	PULV: ALUMIN: PLUM.	14,4	7,5	12,0	6,1	350	3 (350 cc)
5	PULV: CANCROR:LAP:						
6	PULV: CRETAE:						
8	COLLON.						
9	PULV: FUMAL: ORD:						
10	PULV: RHEI: CHIN:						
12	SEM: CANNAB:						
	SEM: SANTON:						

Cu alte cuvinte, din vechiul inventar din 1949 au mai rămas 5 bucăți pixide mici (200 cc), 1 bucată pixidă medie (300 cc) și 7 bucăți pixide mari (350 cc).

Expunerea celor 13 pixide pe rafturi, în jurul ceasornicului antic (Foto 1) aduce în oficina actuală a farmaciei, un „parfum” din vechea Farmacie Rodia și poate constitui nucleul pentru o extindere și punere în valoare a patrimoniului încă existent în farmacie.